

Yatırım Ortaklıklarında Vergi Rejimi

BFS - 2008/13
İstanbul, 10.06 .2008

Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları, Sermaye Piyasası Mevzuatı gereğince sadece “**portföy işletmeciliği**” faaliyetlerinde bulunmakta ve buradan da menkul kıymet portföy kazancı elde etmektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 2. maddesi uyarınca kurumlar vergisi mükellefi olarak tanımlanan yatırım ortaklıkları, faaliyet konuları nedeniyle yine Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 5. maddesi uyarınca kurumlar vergisinden istisna tutulmuşlardır.

Yaptıkları faaliyetler açısından bakıldığında yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları arasında niteliksel bir farklılık yoktur. İki yapı arasındaki temel fark; Menkul Kıymet Yatırım Fonları’nın tüzel bir kişiliği yok iken, Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları’nın tüzel kişiliğinin olmasıdır. Yaptıkları faaliyetler ve işledikleri fonksiyonlar itibariyle öteden beri (Sermaye Piyasası Kurulunun başlangıcından bu yana) gerek Menkul Kıymet Yatırım Fonları ve gerekse Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları “**kurumsal yatırım kuruluşları**” olarak tanımlanmaktadır.

Yatırım ortaklıklarının çeşitli vergi kanunları karşısındaki durumu konusunda Şirket ortağımız Eski Baş hesap Uzmanı **Cihat Kumuşoğlu** ile Eski Hesap Uzmanı **Mehmet Bingöl** tarafından hazırlanan ve **Vergi Dünyası** Dergisi’nin Haziran/2008 sayısında yayımlanan makaleyi bilgilerinize sunuyoruz. Söz konusu yazıda, yatırım ortaklıklarının Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanunu’nun ilgili maddeleri ve Gider Vergileri Kanunu’nun banka ve sigorta muameleleri vergisi hükümleri karşısındaki durumu ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

CİHAT KUMUŞOĞLU
Eski Baş Hesap UzmanıMEHMET BİNGÖL
Eski Hesap Uzmanı**YATIRIM ORTAKLIKLARININ ÇEŞİTLİ VERGİ KANUNLARI
(KURUMLAR VERGİSİ, BSMV, GELİR VERGİSİ STOPAJI)
KARŞISINDAKİ DURUMU**

Yatırım ortaklıklarının Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumu bu yazımızın konusunu oluşturmaktadır. Yazımın ilerleyen bölümlerinde yatırım ortaklıklarının Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanunu'nun ilgili maddeleri ve Gider Vergileri Kanunu'nun banka ve sigorta muameleleri vergisi hükümleri karşısındaki durumu ele alınacaktır.

I. Sermaye Piyasası Mevzuatı Yönünden Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları:

Sermaye Piyasası Mevzuatı çerçevesinde kurulan Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları 31.07.1992 tarih seri:VI-no.4 sayılı SPK Tebliği uyarınca sermaye piyasası araçları ile ulusal ve uluslararası borsalarda veya borsa dışı organize piyasalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler portföyü işletmek üzere anonim ortaklık şeklinde ve kayıtlı sermaye esasına göre kurulan sermaye piyasası kurumudur.

Yatırım ortaklıkları şu faaliyetlerde bulunabilmektedirler:

Portföy işletmek amacıyla;

- Ortaklık portföyünü oluşturmak, yönetmek ve gerektiğinde portföyde değişiklikler yapmak,
- Portföy çeşitlendirmesiyle yatırım riskini, faaliyet alanlarına ve ortaklıkların durumlarına göre en aza indirecek bir biçimde dağıtmak,
- Menkul kıymetlere, mali piyasa ve kurumlara, ortaklıklara ilişkin gelişmeleri sürekli izlemek ve portföy yönetimiyle ilgili olarak gerekli önlemleri almak,
- Portföyün değerini korumaya ve artırmaya yönelik araştırmalar yapmak.

Aynı Tebliğ'de yatırım ortaklıklarının yapamayacakları işler de belirtilmiştir. Buna göre yatırım ortaklıkları;

- Ödünç para verme işleriyle uğraşamazlar,
- Bankalar Kanunu'nda tanımlandığı üzere mevduat toplayamazlar ve mevduat toplama sonucu verebilecek iş ve işlemler yapamazlar,
- Ticari, sınai ve zirai faaliyetlerde bulunamazlar,
- Aracılık faaliyetlerinde bulunamazlar.

Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları, Sermaye Piyasası Mevzuatı gereğince sadece "portföy işletmeciliği" faaliyetlerinde bulunabilmekte ve buradan da menkul kıymet portföy kazancı elde etmektedirler. Bu açıdan bakıldığında Menkul Kıymet Yatırım Fonları'na benzemektedirler.

Yaptıkları faaliyetler açısından bakıldığında yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları arasında niteliksel bir farklılık yoktur. İnançlı mülkiyet esasına göre kurulan bu iki yapı arasındaki temel fark; Menkul Kıymet Yatırım Fonları'nın tüzel bir kişiliği yok iken Menkul

CİHAT KUMUŞOĞLU
Eski Baş Hesap UzmanıMEHMET BİNGÖL
Eski Hesap Uzmanı

Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nın tüzel kişiliğinin olmasıdır. Bunun dışında bir farklılık söz konusu değildir. Bu nedenle de Menkul Kıymet Yatırım Fonları açık uçlu, Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları ise kapalı uçlu yatırım fonu olarak tanımlanmaktadır.

Bu sebeple, yaptıkları faaliyetler ve işledikleri fonksiyonlar itibariyle öteden beri (Sermaye Piyasası Kurulunun başlangıcından bu yana), gerek Menkul Kıymet Yatırım Fonları ve gerekse Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları "kurumsal yatırım kuruluşları" olarak tanımlanmaktadır.

II. Kurumlar Vergisi Yönünden Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları:

Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları (ve Menkul Kıymet Yatırım Fonları) Sermaye Piyasası Mevzuatı gereğince sadece "portföy işletmeciliği" faaliyetlerinde bulunabilmekte ve buradan da menkul kıymet portföy kazancı elde etmektedirler.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca "kurumlar vergisi mükellefi" olarak tanımlanan bu fon ve ortaklıklar, faaliyet konuları nedeniyle yine aynı kanunun 5. maddesi uyarınca kurumlar vergisinden istisna tutulmuşlardır.

Söz konusu 5. maddenin (1) fıkrasının (d/1) bendine göre; "Türkiye'de kurulu, menkul kıymetler yatırım fonlarının veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur.

Buna göre bu ortaklık ve fonların Sermaye Piyasası Mevzuatı çerçevesinde yapmış oldukları faaliyetler yıllık kurumlar vergisinden müstesnadır. Hisse senetleri ve Hazine bonusu alım satım kazançları, temettü gelirleri, repo gelirleri bu kapsamdaki "portföy işletmeciliği" işlemlerinin başlıcalarıdır.

Öte yandan Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'ndan kar payı elde eden tam mükellef kurumlar açısından bu gelirler kurum kazancına dahildirler. Burada Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5/(1)-a/1 maddesindeki "iştirak kazançları istisnası" uygulanmamaktadır. Bilindiği üzere, diğer kurumlardan elde edilen temettüler iştirak kazancı olarak kurumlar vergisinden istisnadır.

III. Gelir Vergisi Yönünden Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları:

Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nın (ve Menkul Kıymet Yatırım Fonları) Gelir Vergisi Kanunu çerçevesinde vergilendirilmesi 1.1.2006 tarihinden itibaren Kanun'un Geçici 67. maddesi uyarınca yapılmaktadır. Bu vergi rejimi 31.12.2015 tarihine kadar devam edecektir. (GVK Madde Geçici 67/8)

Buna göre bu ortaklık ve fonlar nezdinde yıllık kazanç üzerinden herhangi bir stopaj vergilemesi söz konusu değildir. Yine bu ortaklıkların ve fonların elde etmiş olduğu Geçici 67. madde kapsamındaki gelirlerden de stopaj yapılmamaktadır. Başka deyişle bu ortaklık ve fonlar, elde ettikleri mevduat faizi, repo faizi, menkul kıymet alış satış karı gibi

CİHAT KUMUŞOĞLU
Eski Baş Hesap UzmanıMEHMET BİNGÖL
Eski Hesap Uzmanı

gelirlerini stopajsız olarak tahsil etmektedirler (23.07.2006 tarih ve 2006/10731 sayılı Bakanlar Kurulu kararı).

Yatırım ortaklıklarının hissedarlarının hisse senedi el değiştirmelerindeki alım-satım kazançları ise aynı madde uyarınca %10 nispetinde Gelir Vergisi stopajına tabidir. Bilindiği üzere, bu stopaj alım-satım işlemini yapan banka veya aracı kurumlarca yapılmakta ve vergi dairesine ödenmektedir. Yatırım ortaklıklarında olduğu gibi yatırım fonlarının katılma belgelerinin fona iadesi de aynı şekilde %10 nispetinde gelir vergisi stopajına tabidir. Ancak, portföyünün en az %51'i İMKB'de işlem gören hisse senetlerinden oluşan yatırım fonlarının katılma belgelerinin alım satım kazancı bu gelir vergisi stopajından istisnadır.

Görüldüğü üzere, 1.1.2006 tarihinden itibaren 31.12.2015 tarihine kadar yatırım ortaklıklarından elde edilen gelirlerin gerçek kişiler açısından vergilendirilmesi Geçici 67. madde uyarınca yapılmaktadır. Böylece bu gelirlerin vergi rejimi de diğer finansal araçlardan elde edilen diğer gelirlerde olduğu gibi ana Kanun'dan ayrılmıştır.

Buna göre, yatırım ortaklıklarından elde edilen temettü gelirleri dağıtım sırasında gelir vergisi stopajına tabi bulunmamaktadır. Bilindiği üzere diğer kurumlardan elde edilen temettü gelirleri %15 nispetinde gelir vergisi kesintisine tabidir. Böylece Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nın hissedarları diğer kurum hissedarlarından elde ettikleri kar payı açısından %15'lik bir avantaja sahiptirler.

Yine aynı şekilde, elde edilen kar payı gelirleri gerçek kişiler açısından yıllık esasta gelir vergisi söz konusu değildir. Diğer kurumlardan elde edilen kar payları "menkul sermaye iradi" olarak yıllık gelir vergisine tabi iken yatırım ortaklıklarının yıllık beyan rejimine tabi olmaması, gerçek kişiler açısından avantaj yaratmaktadır (1.1.2006 tarihinden önceki uygulamada ise alınan temettüler yıllık esasta gelir vergisi beyanına tabiydi ancak yine diğer temettü sahiplerine göre avantaja sahipti, zira bu gelir enflasyon indirimine tabi tutuluyordu).

Yaptıkları faaliyetler açısından bakıldığında yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları arasında niteliksel bir farklılık olmadığını daha önce de ifade etmiştik. Bu nedenle de gerçek kişi yatırımcılar açısından her ikisinden de elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi "Geçici madde 67 vergi rejimi" ile böylece paralel hale getirilmiş olmaktadır.

IV. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Yönünden Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları:

Yukarıda bahsettiğimiz üzere, yaptıkları faaliyetler açısından bakıldığında yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları arasında bir fark bulunmamaktadır. Sadece; Menkul Kıymet Yatırım Fonları'nın tüzel bir kişiliği yok iken Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nın tüzel kişiliği vardır. Bunun dışında bir farklılık söz konusu değildir.

Yaptıkları faaliyetler ve işledikleri fonksiyonlar itibarıyla öteden beri (Sermaye Piyasası Kurulunun başlangıcından bu yana), gerek Menkul Kıymet Yatırım Fonları ve

CİHAT KUMUŞOĞLU
Eski Baş Hesap UzmanıMEHMET BİNGÖL
Eski Hesap Uzmanı

gerekse Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları “kurumsal yatırım kuruluşları” olarak kabul görmektedirler. Bu nedenledir ki, bu kuruluşlar “banker” veya “aracı kurumlar” gibi değerlendirilmemektedirler. Aracı kurumlardan (veya bankerlerden) farklı olarak, müşterileri için değil, kendi katılımcıları ve kendi ortakları için finansal piyasalarda yatırım yapmaktadırlar.

Oysa banker ve aracı kurumlar, kazanç elde etmek gayesiyle müşterileri için alım-satım faaliyetinde bulunmakta ve bu aracılık faaliyetlerinden de komisyon, ücret, v.b. gelirler elde etmektedirler. Bu işlemlerden lehe kalan tutarlar üzerinden de BSMV ödemektedirler. Zaten bu nedenle de, bu kuruluşların kazancı kurumlar vergisine tabi bulunmakta iken, yatırım fon ve ortaklıklarının vergiden istisnadır. Esasen bu sebeple de, Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nın banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamında olmaması gerekir. Çünkü Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları ve Fonları 28. madde kapsamına girmemektedirler.

Madde 28 - (3297 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle değişen şekli) Banka ve sigorta şirketlerinin 10/6/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

(2447 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değişen şekli) Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım-satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dahil) da banka muameleleri vergisine tabidir.

2279 sayılı Kanun'a göre ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanlar bu kanunun uygulanmasında banker sayılırlar. Bir şahsın münhasıran altın alım ve satımı ile uğraşması banker sayılmasını gerektirmez.

Görüldüğü üzere, Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesinde verginin konusu aşağıdaki iki unsurun birden var olması şartına bağlanmıştır:

- a) Banka ve sigorta şirketlerince her ne şekilde olursa olsun, bir muamele yapılmış olması ve bundan dolayı,
- b) Kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben bir para alınmış bulunması.

Kanun'un 1. fıkrasından anlaşıldığına göre, verginin doğması için bir banka veya sigorta şirketince her ne şekilde olursa olsun bir muamele yapılması ve bundan dolayı kendi lehlerine nakden veya hesaben bir para alınması gerekir.

CİHAT KUMUŞOĞLU
Eski Baş Hesap UzmanıMEHMET BİNGÖL
Eski Hesap Uzmanı

Başka bir deyişle, BSMV için yukarıdaki iki unsurun birlikte var olması şarttır. Bir muamele yapılmış olmakla beraber karşılığında bir para alınmış değilse, vergiyi doğuran olayın meydana gelmeyeceği şüphesizdir. Öte yandan, banka veya sigorta şirketi lehine, bir para alınmış fakat bu para bir muamele yapılmadan elde edilmişse vergiyi doğuran olay yine meydana gelmemiştir.

Maddenin 2. fıkrasından görüleceği üzere ise, aracı kurumlar da “Banker” sıfatı ile bu verginin mükellefidirler ve yaptıkları işlemler ve/veya verdikleri hizmetler dolayısı ile lehlerine kalan para bu verginin matrahını oluşturmaktadır. Maddenin genelinde “lehe alınan para” ibaresi kullanılırken, menkul kıymet alım satımı işlemleri ile ilgili olarak “lehlerine kalan paralar” ibaresi kullanılmıştır. Görüldüğü üzere burada özel bir vurgulama daha yapılmıştır. Çünkü aracı kurumlar esas itibarıyla menkul kıymet alım-satımı yapmaktadırlar. Bu ise bir aracılık faaliyetidir. Aracılık faaliyeti esas olunca da aracı kurumun bu işten sağladığı gelir üzerinden BSMV ödenmelidir ki gerçekçi olsun. Aynı madde içerisinde iki farklı kavram kullanılmasının anlamı budur.

Yukarıdaki yasal açıklamaları özetleyecek olursak;

- Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesine göre; “banka ve sigorta şirketlerinin” her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine, her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

- Banker ve aracı kurumlar ise esas itibarıyla müşterileri ile yaptıkları işlemlerden kazandıkları paralar nedeniyle vergiye tabidir. Bir bankanın elde ettiği tüm gelirler vergiye tabi iken “aracı kurum” veya bankerlerin ve “portföy yönetim şirketlerinin” örneğin mevduat faiz gelirleri BSMV'ye tabi değildir. Zira mevduat faiz geliri, herhangi bir müşteri işleminden değil esasen kurumun kendi sermayesinin mevduata yatırılmasından elde edilmektedir. Öte yandan bu şirketlerin BSMV kapsamında olmayan bazı gelirleri de KDV kapsamındadır (örneğin danışmanlık, sabit kıymet satışı v.b. gibi).

- Bu durumda, sadece kendi katılımcıları ve kendi ortakları için menkul kıymetlere yatırım yapan Menkul Kıymet Yatırım Fonları ve Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nın ise BSMV kapsamında olmamaları gerekir.

Çünkü, yatırım ortaklıklarının bir portföy holding şirketinden bir farkı yoktur. Bir ya da birkaç kişi bu amaçla bir A.Ş. kursalar ve menkul kıymet alıp-satsalar BSMV söz konusu olmayacaktır ve bu şirket yıl sonunda kar ederse sadece kurumlar vergisi ödeyecektir. Öte yandan, Vergi İdaresi'nin yatırım fonlarının BSMV kapsamında olmadığı konusunda muktezaları bulunmaktadır (27.1.1995-4947 ile 27.09.2006-74581 tarih ve sayılı muktezalar). Yukarıda da belirttiğimiz üzere, yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları arasında niteliksel bir farklılık yoktur. Yatırım ortaklıkları yatırım fonları'nın A.Ş. versiyonudur. Dolayısıyla Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nda da BSMV mükellefiyeti olmaması gerekir.

Sonuç olarak, BSMV bir işlem vergisidir. Esasen kurumların müşterileri ile yaptığı

CİHAT KUMUŞOĞLU
Eski Baş Hesap Uzmanı**MEHMET BİNGÖL**
Eski Hesap Uzmanı

işlemlerinden elde edilen ve şirket lehine kalan komisyon, ücret v.b. gelirler üzerinden ödenir (Bu vergi bir tür finansman ve sigorta hizmetlerine uygulanan muamele vergisidir).

Yatırım ortaklıklarında ise müşteri söz konusu değildir, dolayısıyla müşterilerle yapılmış işlemlerden elde edilen gelir de söz konusu değildir. Bu nedenle, Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları'nı BSMV kapsamına almak kurumlar vergisinden istisna olan kazançlar üzerinden %5 oranında kazanç vergilemesi yapmak sonucunu doğurur. Böylece bir anlamda işlem vergisi aracılığıyla BSMV adı altında yıllık kardan %5 nispetinde kurumlar vergisi alınmış olur. Oysa kanun koyucunun böyle bir amacının olmadığına hiç bir kuşku bulunmamaktadır. Zira yatırım ortaklıklarının yıllık kazancı kurumlar vergisinden istisnadır.